

4. Маляренко В. Головні напрями розбудови кримінального судочинства, структура і зміст майбутнього КПК України / В. Маляренко, П. Пилипчук // Право України. – 2000. – № 8. – С. 10–20.

5. Дроздов Г. Судебный контроль за расследованием преступлений / Дроздов Г. // Сов. юстиция. – 1992. – № 15–16. – С. 11–19.

Пазенко А.О.

студентка,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

«ЗГВАЛТУВАННЯ» У НОВІЙ РЕДАКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Згвалтування – злочин, який поширений не тільки в Україні, а й в усьому світі, де потерпіла особа позбавляється низки основоположних прав. Варто зазначити, що дане кримінально-каране діяння відрізняється від багатьох інших високим ступенем латентності, а отже, статистика правоохоронних органів не демонструє реального масштабу вчинюваних злочинів. Водночас, в Україні станом на 05 березня 2020 року винесено 70 обвинувальних вироків за ст. 152 у новій редакції Кримінального кодексу (далі КК) [1].

Аналіз даної проблематики пов'язаний з тим, що Верховною Радою України було прийнято Закон № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 (далі – Закон № 2227-VIII 06.12.2017), що набрав чинності 11.01.2019. Разом з тим, Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), яка була підписана 07.11.2011, до цього часу не ратифікована Україною.

Слід зазначити, що набуття чинності ст. 152 КК України в редакції Закону № 2227-VIII від 06.12.2017, диспозиція якої виглядає як «вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним,

анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи» супроводжувалося широким суспільним резонансом. У порівнянні з попередньою більш лаконічною і зрозумілою диспозицією ст. 152 (звальтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи), нова редакція значно розширила межі об'єктивної сторони складу злочину.

Крім того, розглядаючи диспозицію чинної статті, відразу вбачається некоректність законодавчого формулювання «з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета» тому, що: а) використовувати можна певний предмет (знаряддя), відділений(-е) від цілого, а не частину тіла або людський орган; б) геніталії людини, які є частиною людського тіла, фактично визнано предметом навколишнього світу; в) здійснювати сексуальне проникнення в тіло іншої особи можна за допомогою не лише геніталій, а й іншої частини тіла людини [2, с. 109-110].

Аналізуючи деякі кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки складу злочину, слід виділити наступне:

– одночасно з включенням пункту 6-1 (вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах) до ч. 1 ст. 67 КК (обставини, які обтяжують покарання) законодавець додав дану ознаку і до ч. 2 ст. 152 КК. Разом з тим, згідно з ч. 4 ст. 67 КК «Якщо будь-яка з обставин, що обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його обтяжує.».

– традиційно вчинення злочину «групою осіб» було і залишається особливо кваліфікуючою ознакою, зокрема і ч. 3 ст. 152 КК. Але у зв'язку з докорінною зміною об'єктивної сторони даного злочинного діяння, змінюються принципи усталеної судової практики, відповідно до якої: «Дії особи, яка не вчинила і не мала наміру вчинити статевий акт чи задоволення статевої пристрасті неприродним способом, але безпосередньо застосовувала фізичне насильство, погрожувала його застосуванням чи довела потерпілу особу до безпорадного стану шляхом уведення в її організм проти її волі наркотичних засобів, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин з метою звальтування її чи вчинення щодо неї насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним

способом іншою особою, повинні розглядатися як співвиконавство у цьому злочині. Дії таких співвиконавців визнаються вчиненими групою осіб і кваліфікуються без посилання на статтю 27 КК» [4]. Незалежно від прагнення багатьох правників зберегти вітчизняний досвід [2, с. 140], кваліфікація зґвалтування, вчиненого групою осіб у новій редакції КК, на нашу думку, можлива тільки тоді, коли кожен із співучасників безпосередньо виконував об'єктивну сторону складу злочину, тобто «вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із... проникненням в тіло іншої особи».

– далі слід звернутися до ч. 5 ст. 152, де кримінальна відповідальність за зґвалтування обтягується такою ознакою як спричинення «тяжких наслідків». Формальна невизначеність змісту даного поняття полягає у тому, що на сьогодні нема ні законодавчого, ні судового роз'яснення поняття «тяжкі наслідки» (тому важко зрозуміти, які саме наслідки можуть підпадати під «тяжкі»). В свою чергу, Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30.05.2005 р. № 5 розкриває зміст поняття «особливо тяжкі наслідки», яке використовувалося у попередній редакції КК України [4].

Враховуючи те, що відсутність згоди потерпілої особи є обов'язковим для притягнення до кримінальної відповідальності винної особи, особливої уваги заслуговує примітка до ст. 152 КК, яка розкриває поняття добровільної згоди: «Згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, враховуючи супутні обставини». Далі виникають питання: «У якій формі повинно відбуватися вільне волевиявлення особи?», «Що конкретно законодавець мав на увазі під «супутніми обставинами?». Очевидним є оціночний характер даного положення, що, в свою чергу, може призвести до неоднозначного тлумачення на практиці. Перед правоохоронними органами постає складність або доведення вини особи, або її спростування.

Підсумовуючи викладене щодо аналізу нової редакції ст. 152 КК, можна побачити приклад того, як законодавець механічно імплементував положення Стамбульської конвенції до КК України без врахування вітчизняного досвіду та усталеної судової практики, яка була напрацьована впродовж багатьох років. Використовуючи некоректні та оціночні поняття, під загрозу підпадають однакове юридичне

тлумачення змісту ст. 152 КК та ефективне притягнення винної особи до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Page/1> (дата звернення: 05.03.2020).
2. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. – К.: Ваїте, 2019. – 288 с.
3. Пазенко А. О. Новації кримінального законодавства України у сфері протидії насильству щодо жінок [Текст] / А. О. Пазенко // Молодий вчений. – 2019. – № 11. С. 364.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30.05.2005 р. № 5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>

Пономаренко В.В.

*викладач відділу підвищення кваліфікації прокурорів
з питань запобігання корупції,
Інститут підвищення кваліфікації прокурорів
Національної академії прокуратури України*

КЛАСИФІКАЦІЯ СИТУАЦІЙ КРАЙНЬОЇ НЕОБХІДНОСТІ В МЕДИЧНІЙ СФЕРІ: НАУКОВИЙ ПІДХІД

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а відповідно до ст. 49 Конституції України, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [1].

За умови діючої на сьогодні в Україні системи нормативного регулювання сфери охорони здоров'я, ні за яких умов не припустимо вимагати від медичного працівника (лікаря, фельдшера, акушера, медичної сестри) будь-якого «відходу» від встановлених схем здійснення